

# รายงาน

## การสำรวจแหล่งโบราณคดี วัดสมุหประดิษฐาราม ตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี

ฝ่ายวิชาการ
สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่๓พระนครศรีอยุธยา
สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

## แบบสำรวจข้อมูลโบราณสถานและแหล่งโบราณคดี

### โบราณสถาน วัดสมุหประดิษฐาราม

1. เลขทะเบียน -
2. เลขรหัส -
3. ชื่อ

   3.1 ชื่อทางราชการ วัดสมุหประดิษฐาราม

   3.2 ชื่อทั่วไป วัดสมุหประดิษฐ์ (ชาวบ้านเรียก) เดิมชื่อวัดไผ่จ้อก้อ
4. ที่ตั้ง เลขที่ 2 หมู่ที่ 7 ต.สวนดอกไม้ อ.เสาไห้ จ.สระบุรี
5. อาณาเขต

   ทิศเหนือ ติดกับแม่น้ำป่าสัก ทิศใต้ ติดกับบ้านเจ้าก้อ , บ้านเจ้าฟ้าเหนือ

   ทิศตะวันออก ติดกับบ้านไผ่ล้อม(ใหญ่) และวัดไผ่ล้อมใหญ่

   ทิศตะวันตก ติดกับบ้านไผ่ล้อมน้อย และวัดไผ่ล้อมน้อย ต.ไผ่ล้อมน้อย ( เสาไห้ ปัจจุบัน)
6. พิกัดแผนที่

   พิมพ์ครั้งที่ 1-RTSD ลำดับชุด L 7017 ระวาง 5138 II

   พิกัดกริดทหาร ~~47TPS004066~~ 47TPS004096 พิกัดกริด UTM 47700420E , 1609560 N

   ละติจูด 14 ° 33' 10" N ลองติจูด 100 ° 51' 37" E

   อื่นๆ -
7. เส้นทางสู่แหล่ง ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3044
8. ลำดับความสำคัญโบราณสถาน

   ☑ สมบัติของชาติ ☐ มรดกทางวัฒนธรรมสำคัญ

   ☑ มรดกทางวัฒนธรรม ☐ อาคารสถานที่อนุรักษ์
9. ประเภทของโบราณสถาน

   ☐ สิ่งก่อสร้างเดี่ยว ☑ กลุ่มของสิ่งก่อสร้าง ☐ ย่าน ชุมชน และเมืองประวัติศาสตร์

   ☐ แหล่งโบราณคดี

   . แหล่งโบราณคดีที่ขุดค้นแล้ว

   . แหล่งโบราณคดีที่ยังไม่ได้ขุดค้น

   . แหล่งศิลปะถ้ำ

   ☑ แหล่งประวัติศาสตร์
10. สิ่งก่อสร้างในบริเวณโบราณสถาน

    ☐ พระบรมมหาราชวัง/พระราชวัง

○ พระที่นั่ง __ หลัง ○ ตำหนัก___หลัง ○ อื่นๆ

☑ ศาสนสถานประเภท : ☑ วัด ☐ ศาลเจ้า ☐ สถานบาดหลวง ☐ มัสยิด ☐ อื่นๆ

Ø อุโบสถ 1 หลัง ○ วิหาร___หลัง Ø เจดีย์ 1 หลัง

○ มณฑป__หลัง ○ ปรางค์__หลัง Ø กุฏิสงฆ์ 8 หลัง

Ø หอระฆัง 1 หลัง ○ สระน้ำ_สระ

Ø อื่นๆ ได้แก่ โรงเรียนปริยัติธรรม , หอสวดมนต์ และ ซุ้มทางขึ้นกุฏิสงฆ์

☐ อาคารสถานที่ราชการ

○ อาคาร_หลัง ○ ซุ้มประตู_ซุ้ม ○ อื่นๆ

☐ อาคารร้านค้า

○ ตึกแถว_คูหา/ห้อง ○ อาคาร_หลัง ○ อื่นๆ

☐ ท่าน้ำ_แห่ง ☐ สวนสาธารณะ_แห่ง

○ อาคาร_หลัง ○ สะพาน_แห่ง ○ อื่นๆ

☐ ป้อม_แห่ง ☐ คูเมือง_แห่ง ☐ กำแพงเมือง_แห่ง

☐ สะพาน_แห่ง ☐ คลอง_แห่ง ☐ อนุสาวรีย์_แห่ง

11. พื้นที่โบราณสถานประมาณ เนื้อที่ดินวัด 12 ไร่ 3 งาน 80 ตารางวา

12. อายุสมัย รัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4

13. โบราณสถาน ☐ ขึ้นทะเบียน ☑ ยังไม่ขึ้นทะเบียน

14. การประกาศราชกิจจานุเบกษา

เรื่อง : ☐ การกำหนดจำนวนโบราณวัตถุสถานสำหรับชาติ

รายละเอียด -

☐ การกำหนดจำนวนโบราณสถานสำหรับชาติ

รายละเอียด -

☐ การกำหนดบัญชีโบราณวัตถุสถาน

รายละเอียด -

☐ การกำหนดจำนวนและขอบเขตโบราณสถานสำหรับชาติ

รายละเอียด -

☐ การขึ้นบัญชีโบราณสถานสำหรับชาติ

รายละเอียด -

☐ การกำหนดสถานที่เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

รายละเอียด -

☐ การกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานสำหรับชาติ

รายละเอียด -

☑ ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

รายละเอียด ยังไม่ได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน

☐ ขึ้นทะเบียนโบราณสถานและกำหนดเขตที่ดินโบราณสถาน

รายละเอียด -

☐ เพิกถอนและแก้ไขขอบเขตโบราณสถาน

รายละเอียด -

☐ แก้ไขขอบเขตที่ดินโบราณสถาน

รายละเอียด -

15. ประเภทของที่ดิน

☐ กรรมสิทธิ์ ☐ สิทธิครอบครอง ☐ ที่ราชพัสดุ ☑ ที่ดินเพื่อการศาสนา

☐ ที่ดินประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ☐ อื่นๆ

16. ผู้ทรงกรรมสิทธิ์

☐ ส่วนราชการ ☑ เอกชนหรือนิติบุคคล วัดสมุหประดิษฐาราม

☐ กรมธนารักษ์ ☐ กรมการศาสนา ☐ อื่นๆ

17. ผู้ดูแล

☐ ส่วนราชการ ☑ เอกชนหรือนิติบุคคล วัดสมุหประดิษฐาราม

☐ อื่นๆ

18. ความสำคัญทางประวัติศาสตร์

วัดสมุหประดิษฐาราม หรือ วัดสมุหประดิษฐ์ เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่เลขที่ 2 หมู่ที่ 7 ต.สวนดอกไม้ อ.เสาไห้ จ.สระบุรี เดิมชื่อว่า "วัดไผ่จ้อก้อ" หมายถึง วัดที่ตั้งอยู่ในกลุ่มของป่าไผ่เล็กๆ เตี้ยๆ จำนวนไม่มากกอ ตั้งอยู่ห่างจากที่ตั้งวัดปัจจุบัน ไปทางตะวันตกประมาณ 200 เมตร ในสมัยรัชกาลที่ 4 โดยมีเจ้าพระยานิกรบดินทร์ฯ (โต) ได้เดินทางทางเรือมาพบวัดไผ่จ้อก้อ และกราบบังคมทูลขอพระบรมราชอนุญาตจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสร้างวัด และต่อมาพระองค์จึงทรงสถาปนาวัดขึ้นเป็นอารามหลวง พร้อมทั้งเปลี่ยนชื่อใหม่จากวัดไผ่จ้อก้อ เป็นวัดสมุหประดิษฐาราม ตามตำแหน่งของเจ้าพระยานิกรบดินทร์ มหินทรมหากัลยาณมิตร (โต) สมุหนายกในสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 (ต้นตระกูลกัลยาณมิตร) ซึ่งเป็นผู้สร้างอารามนี้

ในปี พ.ศ. 2442 (ร.ศ. 118) มีการซ่อมแซมครั้งใหญ่ ทั้งอุโบสถศาลา กุฏิ 8 หลัง และพระยาพิไชยณรงค์สงคราม ผู้ว่าราชการเมืองสระบุรีในขณะนั้นขอพระบรมราชานุญาต เช่น เขียนภาพในพระอุโบสถ เป็นภาพเล่าในวรรณกรรมเรื่องคาวี และภาพประเพณีท้องถิ่น

ต่อมาในปี พ.ศ. 2453 (ร.ศ. 129) พระองค์เจ้าพัทธรายุวดี ได้บูรณะซ่อมแซมวัดและจัดสร้างโรงเรียนประชาบาลขึ้น และต่อมาพระองค์เจ้าเจริญศรีชนมายุ ได้ทรงอุปถัมภ์วัดแทน

หลังจากนั้นเจ้าอาวาสวัด ได้มีการสร้างโรงเรียนปริยัติธรรม , กุฏิสงฆ์หอสวดมนต์ , ศาลาดิน หรือศาลาหลวงพ่อโต และอื่นๆภายในวัด รวมทั้งมีการพัฒนาดูแลบูรณะวัดเรื่อยมา

19. ลักษณะและรูปแบบทางศิลปะสถาปัตยกรรม สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4
20. สภาพปัจจุบัน เสื่อมโทรมและชำรุดตามกาลเวลา และยังไม่ได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน
21. ลักษณะการใช้งานในปัจจุบัน ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและเป็นสถานที่เรียนพระปริยัติธรรม
22. การดำเนินการอนุรักษ์

☐ เร่งด่วน ☑ จำเป็นแต่ไม่เร่งด่วน ☐ ยังไม่มีความจำเป็น

23. ผู้วิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำรายงาน นางสาวภัคพดี อยู่คงดี และนางสาวภัทราวดี ดีสมโชค
24. ที่มาของข้อมูล


24.1 พิเนตร น้อยพุทธา.ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพพระครูโกศลวิหารกิจ. (บริษัทรำไทย เพรส จำกัด : กรุงเทพฯ) 2544.

24.2 สภาวัฒนธรรมจังหวัดสระบุรี สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสระบุรี. ประวัติและโบราณสถานจังหวัดสระบุรี. (โรงพิมพ์ไทยศิริ : สระบุรี) 2543.

24.3 _____.ประวัติวัดสมุหประดิษฐาราม. (พิมพ์ที่วัดสมุหประดิษฐาราม : สระบุรี) 2543.


25. ผู้บันทึกภาพ นายฤทธิ์เดช ทองจันทร์ และ นายธนภพ ถาวรวทัญญู
26. วัน / เดือน / ปี ที่สำรวจ 23 สิงหาคม 2544



รูปที่ 1 เจดีย์ทรงกลม วัดสมุหประดิษฐาราม
ตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี



รูปที่ 2 พระอุโบสถวัดสมุหประดิษฐาราม
ตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี



รูปที่ 3 ซุ้มประตูทางเข้า กุฏิสงฆ์ มีจารึก “พัทธรายุวดี ร.ศ. 129” ผู้บูรณะซ่อมแซมวัด



รูปที่ 4 หอระฆัง วัดสมุหประดิษฐาราม
ตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี



รูปที่ 5 ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภายในอุโบสถ วัดสมุหประดิษฐาราม เรื่อง คาวี ตำบลสวนดอกไม้ อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี